

БІБЛІОТЕКА
ЕСІДЫ - 14

**ЛЕМКІВСЬКІЙ
РІЧНИК
2003**

**ВІДАНЯ ПОСВЯЧЕНЕ
ІСТОРИЇ І КУЛЬТУРІ ЛЕМКІВ**

**СТОВАРИШЬНЯ ЛЕМКІВ
КРЕНИЦЯ – ЛІГНИЦЯ
2003**

БОГДАН ГОРБАЛЬ

Віктор Гладик

(1873, Кункова –
21 квітня 1947, Нью Йорк)

Того русофільського і православного діяча в Америці і Канаді мож сьміло поставити (не смотрячи ся на переконання а лем на інтенсивніст діяня) в єднім ряді з такыма людми як Пыж ци Вислоцкій-Гунянка. Чогоси одначе про них обох вшыткы знають – про Гладика мало хто. Нижше прібую вырівнати тоту несправедливіст подаючы пару біографічных фактів. Треба одначе знати, што про Гладикове діяня мож бы написати книжку.

Сын Петра. В ріднім селіскінчыл сільску школу, а пізнійше гімназію в Яслі, але на дальшу едукацію – хоц был здібний – родиче не мали гроши. Такы обставины примушили його емігрувати до Америки (1893 рока). Гын початково робил переважні під земльом, рубаючы угель. Одраз тіж втягнул ся до суспільно-церківной діяльності. В Америці – як неєден Лемко – Віктор Гладик стал ся великим прихильником православія і завзято критикувал перенимаючий влады над Греко-Католицком Церквом рух українскій. В 1902 році оголосил він „Открыте письмо до церковных властей в Галичынї“, в котрым жадал одкликания здеморалізуваных священників-українців і высланя на їх місце женатых щыро-руских священників з Лемковины. Віктор Гладик іздил по ріжных частях краю і помагал (часто зачынал) творити православны парохії. Першом газетом в якій робил был „Світ“. Небарз захоплений дописами печатаныма в тій газеті – скликал зо-

брания карпаторусских діячи (лютий 1902 рока – Нью Йорк) ...з цілю основаня правдиві руской газеты. За пожычены грошы купил типографічны машыны і 24 марця 1902 рока напечатал перший номер „Правды“. Початкы были барз тяжкы, але облегчыня пришло уж наступного рока. Друга Конвенция Общества Русских Братств (вересен 1903 рока), медже котрого основателями (зобрания організаційне мало місце 1 липця 1900 рока) был і Віктор Гладик – приняло „Правду“ як свій пресовий орган і наказало своїм членам платити 10 центів місячні на утриманя той газеты. ОБР дост скоро росло в силу (1902 рік – 546 членів, 1910 – 5569, 1921 – 12 612) і разом з ним розвивала ся „Правда“. Віктор Гладик брал уділ в Конвенції Славанских Журналістів в америцкым місті St. Louis (1903?). Наступного рока, разом з інчыма русофільскыма газетами Гладикова „Правда“ вела діяльніст зіряючу до вытворіня прихильного наставліня до Росії (зо взгляду ня ей війну з Японійом). В маю 1905 рока перенесено редакцию газеты з Нью Йорка до Olyphant, PA, де перенял ей лемківскій священник – Феофан Обушкевич. Вікторови Гладикови не подавало ся, што ОРБ признає греко-католицку віру як передову медже своїма членами і зато уступил з організації.

В 1907 році Віктор Гладик основал конкуренційне для ОРБ общество „Самопомоч“, котрого пресовым органом стала ся газета „Поступ“. Хоц ОС впало уж наступного рока, то газета печатала ся – хоц нерегулярні – аж до 1911 (од 1909 ей редактором остал свящ. І. Луцик). При тій газеті Віктор Гладик зачал печатати гумористычно-сатирычний додаток „Молот“ (VII 1908 – II 1911). Редакцию того барз нерегулярні печатаного додатку, котрий атакувал Греко-Католицку Церков тіж перенял свящ. І. Луцик (1909). В 1907 році Віктор Гладик основал тіж Общество Русска Сила з цілю выдаваня книжок, ведіня просвітньої діяльності, закладаня чытален, організуваня одчытів. Тото товариство поділило долю Самопомочы.

Віктор Гладик был членом Русского Православного Католического Общества Взаімопомощы. Осма Конвенция той

організації (1911) покликала го до дев'ятероособової комісії, маючої занятися зміною статуту.

Перед I світовою війною Віктор Гладик замешкав в Канаді (закликаний до спомогання гын мешкаючих русофілів і „одогнаний“ з Нью Йорка персональними сварнями). Початково мешкав в Едмонтоні, де основал (або лем был першым редактором, основаной через галицького русофіла Василя Черняка) газету „Русскій Голос“ (17 квітня 1913, печатана до 20 червця 1916 рока). Група русофілів (Василь Черняк, котрий доробил ся глядаючы золота на Алясці; Андрій Шандро, маючий велику ферму; Тимофій Фуярчук, маючий готель; Іван і Кондрат Шеремета, Віктор Островскій і Віктор Гладик) зачала барз енергічні діяти. Засадами їх поступування было: православія, русофілізм і лібералізм. Взяли ся они тіж за бізнес і основали (1 вересня 1914 рока) кооперативу в місті Лемонт, котрой вартіст оцінювано на 50 тисячи доларів. Канадска ліберальна партія спомогала їх (тіж фінансово). З другой страны канадскы консерватисты спомогали газету „Новини“, котра вела діяльність українску (втігаючы до того греко-католицьким священникам). Тоты дві газети провадили велику борбу і порушали ціле русофільске і українске середовище західньої Канади (головні штеты: Alberta, Manitoba, Saskatchewan). До православної церкви в Едмонтон стягнуто нового священника (Григорій Сорока), а дяком остал Лемко Теодор Федоронько, котрий тіж зачал вчыти 25 діти в школі отвореній при церкві.

Діяльність русофільської групи в Едмонтон не барз підходила російському православному ньюйоркському єпископови Александрови, котрий был зверхником православної Церкви в Канаді. Переважні російскы православны священники не розуміли і не берз хотіли розуміти карпатських Русинів. Зато декотры з них не лем думали але і робили так, штобы освободити ся од юрисдикції Російской Православної Церкви (по тихы вели політику ворожу єпископови Александрови, описували го як Українця і довели до великого зменшыня його значыня). Хоц ідеологічні раху-

вали они себе русскыма (Росіянами), то однак спостерігали культурову різницю медже собом а правдивыма Росіянами. В тот спосіб доходило до писання ся їх (хоц-коли не маючы іщы свідомого заміру одступування од Росіян) за „Карпаторосів“, як осібну націю.

В 1913 році мали місце выборы до штейтового парламенту в Альберті. В вітфордскым окрузі (лежачым на північний захід од міста Vegreville, близко Edmonton), де Галичан і Буковинців было 85%, а англичан лем 15% - дішло до великой політичної борбы. Віктор Гладик был в першым ряді русофільскых політыків. Побідил, спераний через лібералів, кандидат русофілів – Андрій Шандро (пропал українскій кандидат Павло Русик). Тот, за намовом медже інчыма Віктора Гладика, представлял в парламенті виштыкых Галичан і Буковинців як рускых люди. Привело то до вышмариня численных українскых учителів зо шкіл і запертя трьох українскых учительскых семінарий. Павло Рудик зашмарил Андрійови Шандро, што він был нелегальні выбраний і спеава нашла ся в суді. Шандро програл (оба стратили по 15 тисячи доларів і барз збідніли) а суд назначыл новы выборы. Тоты зас выграз Шандро. Хотячы одзначыти тоту побіду поставлено памятник, котрий посвячено в ден святых Апостолів Петра і Павла, 1915 рока. Зобрало ся деси 5 тисячи люди (нарахувано 530 возів), до котрых промовили, атакуючы Українців – Василь Черняк і Віктор Гладик. Православний центр в Нью Йорку барз холодно прийнял поставліня памятника і того зас барз зозлостило русофілів. Онедолго дішло до якысой сварні медже Андрійом Шандро а інчыма русофілами, котра привела до переходу Шандро на бік Українців.

Вчаснійше Віктор Гладик переїхал до Winnipeg, де основал газету „Русскій Народ“ (18 листопада 1914). Мала она вісем сторін середнього газетового формату і была печатана раз в тыжден. Грошы на печатаня газету, здібний до того Віктор Гладик зобрал головні серед парохіян дост великой православної церкви в тым місті. Офіційні редагувал він

„Русский Народ“ до 1 мая 1919, але фактычні деси піл рока коротше. Гладикове перенесіня ся до Winnipeg было выкликане барз великом активністю Василя Черняка, котрий выпереджал Віктора Гладика во вшыткым і остаточні перенял тіж од нього редагуваня „Русского Голосу“. Віктор Гладик приписувал собі авторство пляну построіня кооперативы в Лемонті (і мал надіяти ся заробити якасы грошы на тым бізнесі). Василь Черняк однак остро тому заперечыл і спротивил ся. Дішло до якасых ідеологічных сварнь межде тыма русофільскыма діячами. Василь Черняк зашмарил Вікторови Гладикови што тот не є таким твердым русским, якым мал бы быти. Здає ся, што Віктор гладик троха тягнул в страну Карпатских Русинів – містячы ся одночасно в головных принципах русофільской політыкы і будучы ей великым прихыльником.

В Winnipeg Віктор Гладик зачал од наставліня православної парохії (зложеной в векшости з Буковинців) на русофільскій розвій. На парохіяльній стрічы довул Віктор Гладик до прынятя резолюції (посланой пізнійше до канадских власти), в котій писало ся што Українці попереають Німців. Операючым ся тій резолюції двом парохіянам (межде нима Йосиф Дима) наказано выйти з салі. Привело то до лишныня парохії через них. В 1916 році Російска Православна Місія в Нью Йорку прислала до Вініпегу нового священника – галицкого русофіля Адама Філіповского. Він не был женатий і надіяно ся, што колиси стане першым православным епископом в Канаді. В місті тіж нашол ся, товды іщы студент, о русофільскым наставліню Роман Саміло. Інчий Лемко, родом з Фльоринкы – Теодор Кохан дополнил русофільску групу, котра зачала енергічну діяльність.

В маю 1917 рока зачала ся дост велика борба межде деякыма парохіянами в Вініпегу а архімандритом Адамом. Проблемом были справы фінансовы парохії. Віктор Гладик станул по стороні архімандрита Адама. До судового процесу дішло на весну 1918 рока. Архім. Адам представил в суді довід його переходу на парохію в Minneapolis, MN, так як

вчаснійше наказал йому епископ Александер (чого однак товды не зробил). Судя зарядил што справа є розвязана. По процесі архім. Адам нияк не переіхал до своей новой парохії, але лишыл ся в Вінніпег. В тот спосіб перехытрил він і суд, і епископа Александра і свярячых ся парохіяном. Цілий тот плян приписувано Вікторови Гладикови. Видячы што архім. Адама не мож побідити, част парохіяном лишыла його церков і купила нову, яку названо Народна Православна Церков. Члены той парохії просили епископа Александра о пароха, але Віктор гладик і архім. Адам представили йому іх як громаду неспокійну і бурхливу. Зато мала она початково проблем з дістаньом одповіднього священника. По парох місяцях обнял ей Українец П. Божик і дост скоро створил українску парохію (зо школом) зо 150 переважні буковинских родин.

Третьом зачатом через Віктора Гладика газетом в Канаді была „Канадійская Православная Русь“ (1915). През ціле свое жытя Віктор Гладик поборювал народну українску ідею. Будучы барз добрым агітатором, знаючым нагварити люди до спілпраці – Віктор Гладик был барз великым проблемом для канадских Українців. В 1916 році перед урядом канадского штейту Манітоба пілперечыл вшыткым аргументам Українців, котры хотіли впровадити до шкіл свій язык. Разом з православным архімандритом Адамом, Віктор Гладик скликал Русскій Конгрес (Вінніпег, 10 липця 1917 рока). Векшіст делегатів была з Вінніпег, троха з Едмонтон і штейту Манітоба. Рішено послати трьох делегатів до Парыжа (Віктор Гладик, архім. Адам і Т. Фуярчук), штобы довели они до прилучыня Західной Галиції і Буковины до Росії. Віктор Гладик з архім. Адамом скалли три меморанда з таким жаданьом. Зо взгляду на недостаток гроши на оплачыня такой подорожы, заряджено послати лем едного посла – Віктора Гладика (редагуваня газеты „Русскій Народ“ перенял архімандрита Адам).

Забераючы голос (через печатаня своїх дописів в ріжных карапаторускых газетах) в ріжных справах односячых ся

до життя еміграції і старого краю – Віктор Гладик вернул до Америки під koniec війны, жебы персональні і фізичні брати уділ в творіню нового повоенного порядку в Европі.

Будучы делегатом на II Зъезд Русской Колонії в Америці – В. Гладик впровадил до порядку денного справу Карпатских Русинів (Нью Йорк, 13-16 грудня 1918 рока). 8 січня 1919 рока бесідувал в Департаменті Стану в Вашынгтоні о помочы Карпатским Русинам, котрых війна загнала на Далекій Схід. Його резолюцію приняло Загальне Карпато-Руске Віче, zorganizуване 12 січня 1919 рока (Пітсбург, ПА.) Віктор Гладик был тіж выбраний до заряду Союзу Освободжыня Прикарпатской Руси, котрий назначыл його до делегации на Мирну Конференцію до Парыжа.

Перше поїхал до Лондону (квітен 1919), де стрічал політиків з ріжных держав і писал до газет о обставинах в яких жыют Карпатскы Русины, іх мріях і політичній діяльности. Одтамале переїхал до Парыжа стрічаючы інчых членів карпаторуской делегации – Д. Маркова, П. Гагальяка і П. Дзвончыка. Гын далій провадил акцію пропагандову за прилучыня Східной Галиції з Лемковином до Росії. Двараз бесідувал з представителем Американской Допомоговой Адміністрації Герберта (Herbert Hoover's American Relief Administration), што было причыном посланя кпт. М. Купера на Лемковину. 7 серпня покликано його перед комісію занимаючу ся справами Галиції, де бесідувал о нашмариню церковной унії з Римом і знищыню православія. Спеціальні допытувал ся што буде з Лемковином, але над тым проблемом не хотіла затримувати ся, бесідууючы што осібно буде тото децидуване. Николи одначе не было.

З Парыжа Віктор Гладик поїхал на Лемковину і барз енергічні підтримал лемківских діячи. Бесідувал з Качмарчыками з Білцаревой і їздил з др Ярославом Качмарчком до Варшавы (20.02.1920). Гын были они приняты через полк. Й. Рыбака (Józef Rybak), голову Першого Департаменту Міністерства Війсковых Справ (Pierwszy Departament Ministerstwa Spraw Wojskowych), котрий мал ім обіцяти, што

Лемкы не будут кликаны до польской армії. Вернувшы на Лемковину, Віктор Гладик їздил по селах і нагварял хлопців не ставати до польских поборовых комісій, котры пілперечыли словам полк. Рыбака і потігали Лемків до військової службы. Разом з вїйтом Устя Руского – Онуфийом Ткачом, поїхал В. Гладик іщы раз до Варшавы, штобы довести в горы американску поміч, яка затратила ся деси в дорозі.

12 марця 1920 рока, разом з Захарийом Копыстянским скликал він віче лемківских діячи до Фльоринкы. Інформувало ся на ним представители ріжных сел о ситуациі на Лемковині, підході Поляків до лемківских справ і потреби організації політичного комітету для ліпшой обороны. Польскы власти зачали уж товды глядати за Віктором гладиком. Зімаю го в Білцаревій і перевезено до Грибова. Як американского громадянина не тримано долго, але тіж зачато ходити за ним і трапити, што в кінци примусило його до переїхання до Чехо-Словації (конец марця 1920 рока). В Празі В. Гладик спомагал Лемківській Комітет, а 1 квітня поїхал до Пардубіц (Pardubice), де стрічал групу Карпатских Русинів, котры втекли з полудньовой Росії. Під конец того місяця В. Гладик был уж в Парыжу, де на руки Предсідателя Мирной Конференції зложыл *Протест против польским насильствам* (27 мая 1920 рока). Далій їде до Геневи, штобы быти при першым засіданю Лигы Наций (League of Nations) /12 жолтня 1920/. Гын, разом з Димитрийом Марковым пише лист до той новой медженародной інституції, де описуе ся ситуацию в Галиції Східній і Лемковині (12 жолтня 1920). Перебываючы в Европі – Віктор Гладик цілий час утримував звязок з Америком через писаня дописів до ріжных газет. Барз часто звертал ся в них о поміч для ріжных осіб, груп ци сел на Лемковині.

Вернувшы до Америки коротко редагувал газету „Поступ“, а пізнійше зас керував редакційом „Правды“ (назначений уж 5 липця 1921 – 3 серпня 1923). Был членом карпаторуской делегации до Департаменту стану (10 червця 1921 рока). Активні спомагал Карпаторусській Комітет (выбранный

його членом 20 квітня 1921 рока), котрий рыхтувал карпаторуску выставу і концерт на етнічным фестивали „America's Making” (29 жолтня – 12 листопада 1921, Нью Йорк). Сам редагувал і печатав газету „Лемковщина” (1921-23). В ній ме-дже інчыма выступував против колишнього, долголітнього спілробітника і пружателя епископа Адама, за його розбиваня Православной Місії в Америці.

В 1921 році приїхал з Канады до ЗДА архімандрита Адам Филипівскій з цілю остати епископом. Дістал він попертя од тых православных Карпатских Русинів, котры не любили російской зверхности своей Церкви. Віктор Гладик і його газета „Лемковщина” станули против архімандрита. Филипівскій дістал одначе попертя інчых і остал епископом (1922). До 1935 рока был він зверхником незалежной группы карпаторуских православных парохій.

„Лемковщина”, котра была правдиві приватном газетом Віктора Гладика спомагала організуваня „Лемковских Комітетів”, котры пізнійше дали підставу творіня ЛСА. Віктор Гладик не был одначе захоплений комуністичном ідеологіом той організації і зато разом зо Штефаном Шкымбом створили они „Карпаторускій Народный Комітет” (Carpatho-Russian National Committee) і зачали печатати газету о християнскій (православній) орьєнтації.

І сьвітова війна привела до поважной зміны в поглядах Віктора Гладика. Війна совітского Союзу з Німцями змінила його наставліня, бо тых других мал за найвекшых ворогів вишйтких Славян. Товды тіж зачал оповідати ся за прилучыньом Лемковины до Совітского Союзу. Як член конституційной комісії і комісії печати і пресы Все-народного Русского Карпато-русского Освободительного Конгресу (Філядельфія, ПА. 8-9 жолтня 1944 рока, 302 делегатів), Віктор Гладик зложыл *Пождоравлиня Американским Карпаторосам і Возваніє Карпаторосів в Америці до Карпаторосів на Прикарпатской Русі*. Зъїзд покликал його до Центрального Комітету „Американского Русского Карпаторусского Союзу”, котрий змірял до прилучыня земель

Карпатских Русинів до Совітского Союзу. Был серед тых лемківских діячи, котры покликали Лемківскій Допомоговий Комітет (18 мая 1946 рока, Нью Йорк), з цілю несіня помочы Лемкам в Европі.

Творы:

- *Прикарпатская Русь або Галичина, Буковина и Угорская Русь*, Winnipeg 1917, с. 24;
- *The Brutal Polish Persecution in Lemkovskaya Russia*, Paris 1919;
- *Par le fer et par le feu (Une armee d'administration polonaise)*, Paris 1920;
- *Поодинокіє групи Русского Народа в Прикарпаю*, в: Календар ОРБ 1921, Olyphant, PA. 1920, с. 19-23;
- *Американская Русь*, в: *Илюстрованный Календар Общества им. Качковского на 1920*, Львов 1919, с. 138-148;
- *Неправильный польскій перевод версальского договора*, в: *Прикарпатская Русь, Орган Русского Исполнительного Комитета*, Львов 1920, №: 51;
- *Общество Русских Братств, Его ціли и Діятельность*, в: Календар ОРБ 1922, Philadelphia, PA 1921, с. 169-180;
- *Короикій историчный очерк Лемковской Руси и русских сел в повітах Ново-Торгском и Ново-Сандецком*, в: Календар ОРБ 1940, Philadelphia 1939, с. 114-128;
- *Лемковске весіля на рекордах*, в: Календар ОРБ 1940, Philadelphia 1939, с. 140-148;
- *Короткій очерк фильмы Лемковске Весіля*, в: Календар ОРБ 1940, Philadelphia 1939, с. 152-162;
- *Перша Карпаторусска година по радіо*, в: Календар ОРБ 1940, Philadelphia, с. 148-152;
- *Проект Меморандума американских граждан карпаторусского и вообще русского происхождения в ділі воссоединения всіх русских земель з Россіей*, 1941;
- *Первомученник за православия на Лемковской Руси – о. М. Сандович*, 1942, с. 39;
- *Мученник о. Игнатій Гудима*, 1943, с. 15;
- *Германія и Украинскій сепаратизм*, в: Календар ОРБ 1943, Philadelphia 1942, с. 49-55;
- *Иван Гр. Наумовичъ. Въ 50 л. Годовщину со дня его смерти* (верш написаний в 1941?), в: Екатерина Ив. (Приплесь) Дычкевич, едитор,

Катруся. *Сборник стихотворений, пісень, кантат, декламацій, смішних комических рассказов, поговорок и пословиць русских народных писателей*, Нью-Йорк, 1948, с. 63.

Література:

- Арх. Леонтій, *На могилу Виктора П. Гладика, (верш)*, в: Катерина Ив. (Припись) Дычкевич, едитор, Катруся. *Сборник стихотворений, пісень, кантат, декламацій, смішних комических рассказов, поговорок и пословиць русских народных писателей*, Нью-Йорк, 1948, с. 98;
- Бачинський Юліян, *Українська імміграція в З'єдинених Державах Америки*, Львів, 1914, с. 323, 368, 430, 453;
- В. П. Гладик, *Въ ділі спровадзенья наших діятелей-біженцев съ Владивостока*, Правда, Р: 17, Olyphant. P.A, №: 1, January 14, 1919;
- Папгелеймон Божик, *Церков Українців в Канаді. Причинки до Історії Українського Церковного Життя в Бритійській домінії Канади, за час від 1890-1927*, Winnipeg: Накладом „Канадійського Українця“, 1927, с. 125-130, 139-143, 151-154, 208, (З-с. 142);
- *Всенародний Освободительний Конгресс Американцев Русского Карпаторусского Происхождения*, Philadelphia, 1945;
- Keith Dyrud, *The Quest for the Rusyn Soul*, Philadelphia-London-Toronto: The Balch Institute Press-Association University Presses, 1992, с.43-44;
- Гардый С. Петро, *Моя подорож на Лемковщину*, Yonkers, N.Y.: The Lemko Association, 1958, с. 3-19;
- В. П. Гладик, *Общество Русских Братств его ціли и діяльність*, в: Календар ОРБ 1922, Philadelphia 1921, с. 169-180;
- Календарь для Американских Православних Русинов на 1912, издание газеты Світ, Philadelphia 1911, с. LXVIII;
- Михайло Марунчак, *Історія Українців Канади*, vol: 1, Winnipeg 1968, с. 140-141, 158-159, 287-295;
- С. Пыж, *Виктор П. Гладик, Карпатска Русь*, Р: 19, №: 17, Yonkers, N.Y., 25 квітня 1947.

